
Kronika.

Przegląd Historyczny 59/3, 545-553

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

V MIĘDZYNARODOWY KONGRES EPIGRAFIKI GRECKIEJ I ŁACIŃSKIEJ W CAMBRIDGE

Od 18 do 23 września 1967 odbył się w Cambridge V Międzynarodowy Kongres Epigrafiki Greckiej i Łacińskiej. Tego typu międzynarodowe zjazdy organizowane są co 5 lat, niestety strona polska nie bierze w nich regularnego i liczniejszego udziału. Tak np. w 1957 r. na Kongresie w Rzymie było 2 przedstawicieli z Polski, w 1962 r. w Wiedniu — nikogo z naszej strony, w 1967 r. w Cambridge Polskę reprezentowała jedna osoba. Zważywszy udział w angielskim Kongresie 260 uczestników z różnych państw i kontynentów, w tym kilkuosobowe delegacje z innych krajów Demokracji Ludowej (np. z Czechosłowacji, Węgier, NRD i Rumunii) — skromna reprezentacja naszego państwa nie odpowiada stale wzrastającemu zainteresowaniu epigrafiką łacińską i grecką w Polsce. Dziedziny te stanowią bowiem podstawę badań naukowych znacznej części historyków starożytności, a także archeologów.

Sześciodniowe obrady w Cambridge były bardzo pracowite (10 do 20 referatów dziennie) i dostarczyły wiele nowych cennych materiałów. Obrady odbywały się zasadniczo w dwóch sekcjach: greckiej i rzymskiej, tylko część zebrań miała charakter plenarny. Ze względu na zainteresowania naukowe autorki sprawozdania będzie ono dotyczyć głównie problematyki rzymskiej.

Referaty można by podzielić na trzy zasadnicze grupy: 1. sprawozdania z badań epigraficznych w poszczególnych krajach, komunikaty o nowych pracach wydawniczych, pomocach naukowych z zakresu epigrafiki greckiej i łacińskiej, dyskusja nad metodą publikowania zbiorów inskrypcji i suplementów do istniejących wydawnictw; 2. prezentacja nowo odnalezionych inskrypcji lub ich grup; 3. odczyty o szerszej problematyce historycznej mające charakter syntezy jakiegoś zagadnienia.

Pierwsza grupa referatów budziła największe zainteresowanie i skoncentrowana była głównie na posiedzeniach plenarnych. Tak więc po otwarciu obrad przez przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego prof. A. H. M. Jonesa, prof. M. Guarducci zaprezentowała I tom wydanej w Rzymie „Epigrafia Greca”, pomyslanej jako podręcznik epigrafiki greckiej dla niespecjalistów z tej dziedziny, którzy korzystają jednak w swych badaniach z inskrypcji. Następnie dr R. Gründel przedstawił przebieg prac Akademii Berlińskiej nad wydaniami inskrypcji, przede wszystkim w ramach CIL. Prof. H. - G. Pflaum omówił zmiany w koncepcji wydawniczej „Année Épigraphique”. Nowa, czteroosobowa redakcja (J. Gagé, M. Leglay, H. - G. Pflaum, H. Willeumier) przewiduje znaczne rozszerzenie AÉ —nowy numer za 1966 r. będzie zawierał ponad 600 pozycji. Nastąpiły również poważne zmiany w układzie tego czasopisma, które będzie prezentować inskrypcje nie według kolejności alfabetycznej, jak to miało miejsce dotychczas, lecz według porządku geograficzno-problemowego.

Dyskusję nad koncepcją AÉ kontynuowano następnego dnia podczas posiedzenia członków *Association Internationale de l'Épigraphie Latine* (pod przewodnictwem H. - G. Pflauma). Postulowano rozszerzenie koncepcji tego towarzystwa, a prof. Michajłow domagał się stworzenia wspólnej organizacji dla epigrafików, zajmujących się światem rzymskim i greckim, nie można bowiem sztucznie oddzielać tych dwóch dziedzin badań nad starożytnością klasyczną. Większość jednak zebranych wypowiedziała się za bardziej umiarkowanym rozszerzeniem za-

kresu działalności AIÉL i związanego z nią AÉ. Domagano się zmiany charakteru stowarzyszenia w sensie zajmowania się nie tylko epigrafiką łacińską, ale szerzej pojętą epigrafiką rzymską (*Association Internationale de l'Épigraphie Romaine*), tj. również z uwzględnieniem inskrypcji greckich, punickich, etruskich, oskijskich itp. — dotyczących świata rzymskiego.

W ciągu dalszych dni Kongresu przedstawiono wyniki badań epigraficznych w poszczególnych ośrodkach. Zreferowali je: prof. Michałłow (Bułgaria), prof. Pippidi (Rumunia), prof. Betz (Austria), prof. Mieloni (Sardynia), prof. Burzachechi (Wielka Crecja). Nieobecni na Kongresie profesorowie A. Degrassi i d'Ors nadesłali powielone sprawozdania ze stanu badań nad epigrafiką we Włoszech i Hiszpanii.

W ramach drugiej grupy referatów zebrani wysłuchali bardzo dużej ilości komunikatów, które próbowano uporządkować według pewnych związków tematycznych, jak np. inskrypcje attyckie, inskrypcje archaiczne greckie i italskie, późnorzymskie i bizantyjskie. Zaprezentowano znaczną ilość referatów dotyczących poszczególnych rejonów, np. Italii, Afryki, Dacji rzymskiej, a także pewnych form napisów, jak np. inskrypcje nagrobkowe. W krótkim sprawozdaniu nie sposób zreferować wszystkich interesujących odczytów. Warto jednak wspomnieć przynajmniej wśród wielu wystąpień uczonych włoskich referat M. Guarducci pt. „Iscrizioni greche e latine in una taberna di Pozzuoli”, w którym autorka poinformowała zebranych o niezwykle cennym odkryciu grupy *grafitti* greckich i łacińskich w Puteoli, dających barwny obraz życia przedstawicieli warstw niższych i średnich w latach 50—70 n.e. (w tym wielu rzemieślników i cudzoziemców). Wysoki poziom naukowy przedstawiały referaty dotyczące Afryki rzymskiej; cechowało je udane powiązanie komunikatów o nowych inskrypcjach z szerszą problematyką historyczną. Taki charakter miały np. odczyty prof. Salamy z Algeru („Une borne milliaire africaine de l'empereur Julien”), prof. Frézouls ze Strasburga („Une synagogue juive à Volubilis”) i dr Beschauoucha z Tunisu („Le municipe d'Uzappa et le proconsul d'Afrique Sex. Cocceius Anicius Faustus Paulinus”).

Stosunkowo najmniejszą grupę stanowiły w Cambridge referaty o szerszej problematyce historycznej lub metodologicznej. Wywołały one jednak ożywioną dyskusję pomimo bardzo ścisłych ograniczeń czasu. Tak więc referat G. Ch. Picarda („Essai d'étude d'une société antique, fondé sur l'épigraphie et l'archéologie: Mac-tar”) stał się punktem wyjścia do dyskusji, w jakim stopniu archeologia może dostarczać kryteriów ułatwiających datowanie inskrypcji. Odczyt prof. Kajanto z Helsinek („Problems of onomastic research”) dotyczył metody badań onomastycznych w oparciu o materiał inskrypcyjny. Żywe zainteresowanie wywołał referat prof. Vittinghoffa z Erlangen, dotyczący problematyki romanizacji w związku z rozszerzeniem się rzymskich form ustrojowych („Hauptprobleme der Urbanisierung römischer Provinzen. Bericht über ein langfristiges Forschungsunternehmen”). Inny aspekt romanizacji poruszył doc. A. Mócsy z Budapesztu („Das Inschriftenmaterial einer Provinz als Widerspiegelung der Romanisation”). Wbrew opiniom kwestionującym badania statystyczne w epigrafice (H. - G. Pflaum) A. Mócsy bronił walorów tej metody przynajmniej dla terenów, które są już dobrze zbada- dane pod względem archeologicznym (np. Panonia, Mezja).

Podsumowania dorobku Kongresu dokonał Sir Ronald Syme. Na zakończenie niniejszego sprawozdania należy podkreślić również doskonałą stronę organizacyjną Kongresu, co było w znacznym stopniu zasługą sekretarki komitetu organizacyjnego, dr J. Reynolds z Newnham College w Cambridge.

SPOTKANIA HISTORYKÓW MIAST W LOMBARDII

Od 3 do 8 września 1967 obradował w Bergamo Międzynarodowy Kongres Historyczny, zorganizowany przez północnowłoskie uniwersytety i zarządy miejskie (komuny) z okazji 800-lecia zaprzysiężenia I Ligi Lombardzkiej. Przybyli nań licznie (ponad stu uczestników, w tym 4 osoby z Polski: doc. B. Kürbisówna, doc. O. Łaszczyńska, dr I. Malinowska i dr T. Rosłanowski) specjaliści włoscy i zagraniczni, którzy skupili swe zainteresowania wokół określonej szeroko problematyki komun lombardzkich w dobie ich szczytowego rozkwitu, w XII—XIII w. („I problemi della civiltà comunale”). W trakcie obrad wysłuchano referatów: R. S. Lopeza z Yale University (USA) na temat cech charakterystycznych i ekspansji gospodarczej miast włoskich i europejskich w łobie komunalnej, E. Cristianiego z Pizy o początkach i ewolucji urzędu podesty, M. Pacaut (Lyon) i H. Appelta (Wiedeń) o stosunkach miast lombardzkich z papieżstwem i cesarstwem, E. Nicolini z Mediolanu o ustroju prawnym komun włoskich, F. Reggioriego (Mediolan) i A. Romanini (Pawia) o aspektach urbanistycznych, architektonicznych oraz o sztuce miast lombardzkich w XI—XIII w., G. Martiniego z Mediolanu o kształtowaniu się ideologii mieszczańskiej w północnowłoskiej historiografii średniowiecznej oraz K. R. Brühla z Giessen (NRF) o stosunku między cesarskim *palatium* a *civitates* lombardzkimi w IV—XIII w. Dyskurs inauguracyjny wygłoszony został przez R. Manselliego z Rzymu, podsumowania obrad dokonał zaś A. Frugoni, również z Rzymu.

Ożywiona dyskusja, skupiła się m. in. wokół podniesionego w wypowiedzi Lopeza kapitalnego zagadnienia od dawna zaprzątającego uwagę historyków: kiedy mianowicie mówić można o osiągnięciu szczytowego rozwoju średniowiecznego życia miejskiego w Europie, a szczególnie w Italii pñ. i środkowej — już w XII—XIII w., gdy ukształtował się tu samorząd komunalny, czy też po przezwyciężeniu kryzysu gospodarczo-społecznego i politycznego, jaki zarysował się na przełomie XIV/XV w., tj. dopiero w dobie Renesansu?

Uzupełnieniem obrad stały się, obok licznych imprez kulturalnych, objazdy terenowe, których trasa wiodła do miejsc związanych bądź to z Ligą Lombardzką (opactwo w Pontydzie, w którym, zgodnie z legendą, odbyć się miało zaprzysiężenie Ligi, i gdzie toczyła się jedna z sesji Kongresu), bądź też z dziejami Bergamo i regionu (Trescore Balneario z kaplicą Suardich, Sarnico nad Lago di Iseo i Malpaga z renesansowym zamkiem Colleonego).

Kongres w Bergamo przyjął uchwałę o powołaniu do życia specjalnego *Centro di Studi sulla civiltà comunale*, oraz o wydaniu drukiem niepublikowanych dokumentów archiwalnych (ponad 25 tys. dokumentów sprzed r. 1100) i statutów komunalnych, dotyczących tego miasta.

Wkrótce po zamknięciu obrad bergameńskich, historycy miast z Włoch i z niektórych innych krajów europejskich (ponad 200 osób, w tym dwie z Polski: B. Kürbisówna i T. Rosłanowski) spotkali się ponownie w Pawii na odbytym w dniach 10—14 września 1967 IV Międzynarodowym Kongresie Badań Wczesnośredniowiecznych, zorganizowanym staraniem *Centro Italiano di Studi sull'alto Medioevo* w Spoleto. Tym razem program skoncentrował się wokół jednego tylko miasta: Pawii, stolicy Królestwa Italii we wczesnym średniowieczu (do r. 1024). Rozpatrzono wszechstronnie jej ówczesne dzieje polityczne (C. G. Mor z Padwy i G. Arnaldi z Bolonii), polityczno-ustrojowe (K. R. Brühl), gospodarcze (Ph. Grierson z Cambridge), kościelne (O. Capitani z Lecce i O. J. Leclerq z opactwa w Clairvaux), oraz jej rolę jako wczesnośredniowiecznego ośrodka naukowego (U. Gualazzini z Parmy i B. Pagnin z Pawii) i kulturalno-artystycznego (P. Verzone z Turynu i A. Romanini). Podsumowania obrad dokonał P. E. Schram z Getyngi (NRF).

Uczestnicy obrad pawijskich wzięli udział w przechadzce historycznej po za-
bytkach miasta, oraz w trzech objazdach terenowych, których trasy wiodły: na
zachód — do Lomello; na północ — do Castelseprio i Monzy oraz do Kartuzji Pa-
wskiej i na południe — do Bobbio i Piacenzy.

Oba spotkania zapoznały z aktualnym stanem badań nad miastami północno-
włoskimi w średniowieczu, pobudzając do dyskusji i studiów nad szeregiem sła-
biej znanych lub spornych ich aspektów.

T. R.

W maju br. ukazał się w Anglii pierwszy numer nowego czasopisma hi-
storycznego pn. „History Studies” (*Sponsored by University Hall, Buckland, Berkshire*). Redaktorem pisma jest C. K. Francis Brown, wydawcą „Pergamon
Press”. Pismo poświęcone jest historii starożytnej, średniowiecznej i nowożytnej
świata zachodniego, szczególnie zaś Anglii i Europy. Łamy pisma otwarte są przede
wszystkim dla młodszych pracowników nauki i badaczy, których prace zasługują
na opublikowanie. Rocznie ukazywać się będą trzy numery czasopisma.

28 sierpnia — 2 września 1967 odbył się w Kopenhadze z udziałem ponad 150
uczestników Międzynarodowy Kongres Numizmatyczny, zorganizowany przez *Co-
mission Internationale de Numismatique*. Obrady toczyły się w siedzibie Muzeum
Narodowego, mieszczącym bogate zbiory numizmatyczne, które były dostępne dla
uczestników Kongresu. Wygłoszono 4 referaty plenarne oraz ponad 40 komunika-
tów w dwóch sekcjach — numizmatyki antycznej (sekcja A) oraz numizmatyki śred-
niowiecznej, nowożytnej i orientalnej (sekcja B). Na czas trwania obrad zorgani-
zowano wystawę publikacji numizmatycznych, wydanych w okresie od poprzednie-
go Kongresu (w 1961 r. w Rzymie). Do nowych władz *Comission Internationale de
Numismatique* wybrany został prof. R. Kiersnowski. Postanowiono, że na-
stępny Kongres numizmatyczny odbędzie się w 1973 r. w Nowym Jorku.

Z inicjatywy francuskiego *Comité d'histoire de la deuxième guerre mondiale*
odbył się w Paryżu w dniach 11—12 maja 1967 zjazd historyków II woj-
ny światowej; reprezentowanych było 18 krajów. Uczestnicy Zjazdu powołali
Comité International d'histoire de la deuxième guerre mondiale z siedzibą w Pa-
ryżu. Przewodniczącym Komitetu wybrany został F. Parri (Włochy), sekretarzem
generalnym H. Michel (Francja), skarbnikiem L. de Jong (Holandia). Zadaniem
Komitetu będzie koordynacja badań nad dziejami II wojny światowej prowadzo-
nych w poszczególnych krajach, wymiana publikacji i informacji naukowych oraz
organizacja konferencji i kolokwium. Najbliższe kolokwia odbędą się we wrześniu
1968 r. w Paryżu oraz latem 1970 r. w Moskwie.

Doroczne posiedzenie utworzonej w 1966 r. *Association française des historiens
économistes* (przewodniczący prof. Labrousse) odbyło się 19 maja 1967 w Pary-
żu. Referat wygłosił Lévy-Leboyer („L'industrialisation en Grande Bretagne
et en France au XIXe siècle”). Omawiano sprawy organizacyjne mającego się
odbyć 25—26 maja 1968 w Tuluzie pierwszego kongresu stowarzyszenia. Obrady
kongresu dotyczyły dwóch tematów: 1. „L'évolution de la production agricole
en France du XIVe au XVIIIe siècle” (referat E. Leroy-Ladurie) oraz 2. „Etab-
lissement d'un indice de la production industrielle en France au XIXe siècle” (re-
ferat F. Crouzet). Wygłosić miano ponadto dwa referaty: P. Deyon — „La
concurrence internationale des manufactures de petite draperie au XVIIe siècle”;
R. Poidevin — „Protectionnisme et relations internationales: l'exemple du tarif
douanier français de 1910”.

Zespół do badań historii partii mieszczańskich w Niemczech przy Sekcji Historii Niemieckiej Akademii Nauk zorganizował 8 grudnia 1967 konferencję naukową na temat niemieckiej partii Centrum w latach 1917—1923. Referaty wygłosili: H. Gottwald (Jena) i G. Wirth (Berlin).

1 marca 1968 odbyła się w Bukareszcie uroczystość nadania tytułu „Bohatera Pracy Socjalistycznej” i złotego orderu „Sierp i Młot” profesorowi Constantin Daicoviciu. Dekoracji dokonał Przewodniczący Rady Państwa Rumuńskiej Republiki Socjalistycznej N. Ceausescu. Prof. C. Daicoviciu, autor wielu fundamentalnych prac z zakresu historii i archeologii starożytnej Dacji (m. in. „La Transylvanie dans l'antiquité”), członek Rumuńskiej Akademii Nauk (przewodniczący sekcji nauk historycznych), rektor Uniwersytetu w Cluj, dyrektor Instytutu Historii i Archeologii w Cluj, członek korespondent Österreichische Akademie der Wissenschaften, członek Rady Państwa Rumuńskiej Republiki Socjalistycznej, obchodził 1 marca br. siedemdziesięciolecie urodzin.

Węgierskie Towarzystwo Historyczne obchodziło w 1967 r. stulecie swego istnienia. W sierpniu 1967 r. odbył się w Budapeszcie jubileuszowy zjazd Towarzystwa z udziałem delegacji zagranicznych. Referat okolicznościowy wygłosił prezes Towarzystwa G. Ember. W kilku innych referatach omówiono wybrane aspekty historii Towarzystwa na tle ogólnego rozwoju historiografii węgierskiej w ostatnim stuleciu.

Od 18 do 24 kwietnia 1968 Centro Italiano di Studi sull'alto Medioevo w Spoleto zorganizowało XVI doroczny tydzień studiów nad średniowieczem poświęcony zagadnieniu: „Normanowie i ich ekspansja w średniowieczu”. Referaty wygłosili: Hafström — „Ordinamenti politici e problemi istituzionali dei Vikinghi nella Scandinavia”, Kumlien — „Das Entstehen der drei skandinavischen Reiche”, Lönnroth — „Communications, vie économique et modèles politiques des Vikings en Scandinavie”, Kuhn — „Die Religion der nordischen Völker in der Wikingerzeit”, Scovazzi — „Dalla Scandinavia all'Islanda”, Riassanovsky — „The Varangian question”, Hellmann — „Aussere und einheimische Faktoren bei der Entstehung des mittelalterlichen Russland”, D'Haenens — „Les invasions normandes dans l'Empire franc au IXe siècle”, Yver — „Les premiers institutions du Duché de Normandie”, Sanchez-Albornoz — „Los Normandos en las dos Españas durante el siglo IX”, Le Patourel — „The Norman colonization of Britain after 1066”, Ménager — „La législation sud-italienne sous la domination normande”, Marongiu — „I due normanni d'Inghilterra e d'Italia”, Böhm — „Der Aufstieg der Normannen im Spiegel normannischer Quellen”, Alessio — „Conséquences des invasions normandes sur la culture monastique en Occident”, Resti — „Resti normanni nella toponomastica del Mezzogiorno d'Italia”, Jankuhn — „Die archäologischen Probleme der Wikinger in Skandinavien”, Agnello — „Estensione e limiti delle influenze regionali sull'architettura normanna nel Mezzogiorno d'Italia”, Berg — „Viking Art in the Scandinavian Countries”, Gamber — „Wikingerbewaffnung und spätrömische Waffentradition”.

28—31 marca 1967 odbyła się w Moskwie konferencja naukowa poświęcona międzynarodowemu znaczeniu Wielkiej Rewolucji Październikowej. W konferencji udział wzięły delegacje z 15 krajów. Referat wprowadzający wygłosił P. N. Fiedosiejew. Ze strony radzieckiej z referatami plenarnymi wystąpili ponadto: I. I. Minc i T. T. Timofiejew. Wy-

głoszono również kilkanaście referatów obrazujących wpływ Rewolucji Październikowej na poszczególne kraje Europy, Ameryki Łacińskiej i świata arabskiego. Referat o wpływie Rewolucji na losy Polski wygłosił J. K o w a l s k i. Poza obradami plenarnymi wygłoszono kilkanaście referatów w dwóch sekcjach: Rewolucji Październikowej i proletariackiego internacjonalizmu oraz wpływu Rewolucji na międzynarodowy ruch robotniczy.

2 kwietnia 1967 zmarł w wieku lat 82 nestor czeskiej archeologii Jan E i s n e r, b. profesor uniwersytetu w Bratysławie. Zmarły zajmował się głównie badaniami archeologicznymi w Słowacji, m. in. problemami osadnictwa słowackiego, stosunków awarsko-słowackich i węgiersko-słowackich, kultury materialnej itp.

26 czerwca 1967 zginął w wypadku samochodowym w wieku lat 40 historyk amerykański pochodzenia niemieckiego Klaus E p s t e i n. Zmarły zajmował się historią najnowszą Niemiec, szczególnie problemem niemieckich ruchów politycznych w okresie przed II wojną światową; główna praca zmarłego nosi tytuł „The Genesis of German Conservatism” (1966).

19 lipca 1967 zmarł w Pradze w wieku lat 65 Zdenek K r i s t e n, profesor uniwersytetu im. Palackiego w Ołomuńcu, wybitny specjalista w zakresie nauk pomocniczych historii i źródłoznawstwa, współwydawca „Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae”.

29 października 1967 zmarł w wieku lat 77 historyk radziecki Aleksiej Andrejewicz N o w o s i e l s k i j. Zmarły zajmował się głównie historią Rosji XVII w.; główną pracą zmarłego jest monografia pt. „Borba Moskowskiego gosudarstwa s Tatarami w pierwoj połowinie XVII wieku” (1946).

7 grudnia 1967 zmarł Georges T e s s i e r, sekretarz dożywotni Académie des Inscriptions et Belles-Lettres, profesor honorowy Ecole des Chartes, wybitny znawca w zakresie dyplomatyki, głównie francuskiej, i innych nauk pomocniczych historii, autor cenionego podręcznika dyplomatyki.

21 lutego 1968 zmarł w Marburgu nad Lahnem w wieku lat 75 profesor tamtejszego uniwersytetu Erich K e y s e r. Zmarły zajmował się głównie historią Gdańska i jest autorem wielu monografii z dziejów tego miasta.

30 maja 1968 zmarł w Bukareszcie w wieku 68 lat Constantin S. N i c o l ä e s c u - P l o p s o r, członek korespondent Rumuńskiej Akademii Nauk, dyrektor Centrum Historii, Filologii i Etnografii w Craiova, profesor Uniwersytetu w Craiova. Zmarły był autorem licznych i cenionych prac z zakresu archeologii, historii i etnografii. Szczególne zasługi położył w badaniach nad paleolitem na ziemiach dzisiejszej Rumunii (od 1951 r. kierował sekcją paleolitu Instytutu Archeologii Rumuńskiej Akademii Nauk).

Materiały do kroniki dostarczyli: Maria Jaczynowska, Stefan K. Kuczynski, Zygmunt Prószyński, Tadeusz Roslanowski, Jan Trynkowski

TOWARZYSTWO MIŁOŚNIKÓW HISTORII W WARSZAWIE W ROKU 1967

Rok 1967 był w dziejach Towarzystwa rozwinięciem od paru lat przejawiających się zainteresowań i prowadzonych prac. Pracami tymi kierował Zarząd Towarzystwa z prof. Januszem W o l i ń s k i m, jako Prezesem.

Towarzystwo Miłośników Historii jest nadal najliczniejszym wśród oddziałów Polskiego Towarzystwa Historycznego; liczba członków wynosiła w końcu 1967 roku 656 osób, w tym nowoprzybyłych 28. W ostatnich paru latach wzrost liczby członków waha się od 30 do 50 osób rocznie. Wydaje się jednak, że Towarzystwo przeszło już żywiołowy okres napływu profesjonalistów i miłośników. W najbliższej przyszłości należy zwrócić uwagę na większe zainteresowanie Towarzystwem nauczycieli i absolwentów Wydziału Historii.

Podstawową formą pracy Towarzystwa były zebrania naukowe organizowane przez jego 8 Sekcji: Archiwalną, Historii Mazowsza, Historii Najnowszej, Powszechnej, Warszawy i Wojskowej oraz Krytyczną i Łączności z Nauczycielami. Prace naukowo-badawcze prowadziła Komisja Badań Dawnej Warszawy. Ogólna ilość zebrań, spotkań i konferencji wynosiła 48; tematyka historii najnowszej przeważała w nich zdecydowanie. Zebrania nawiązywały również do aktualnych rocznic historycznych jak 50-lecie Rewolucji Październikowej i 150 rocznicą śmierci Tadeusza Kościuszki.

Nadal, podobnie jak od paru lat, najżywszą działalność prowadziła Sekcja Historii Warszawy, kierowana przez kilkusobowy aktyw z przewodniczącym doc. M. Drozdowskim. Sekcja ta zorganizowała 15 odczytów i zebrań dyskusyjnych własnych, z których 2 połączone były ze zwiedzaniem ciekawszych obiektów warszawskich, ponadto 2 zebrania wspólnie z Sekcją Historii Najnowszej, a jedno jako plenarne — konferencję „Warszawa współczesna w badaniach naukowych”. Konferencja ta skupiła w Jabłonie naukowców interesujących się problemami historii, socjologii i rozwoju przestrzennego Warszawy XX wieku. Była to druga z kolei konferencja Towarzystwa Miłośników Historii poświęcona współczesnym warsavianom, którą zainaugurowała w roku 1966 Sekcja Historii Warszawy. Sekcja ta od kilku lat jest inicjatorką wielu prac Towarzystwa. Zebrania Sekcji budzą duże zainteresowanie wśród członków, zwłaszcza starszych. Wiele zebrań poświęcono Warszawie II Rzeczypospolitej, co wiąże się z cyklem roku bieżącego i najbliższymi planami. Wśród nich szczególnie dużo uczestników skupiły: wieczór poświęcony pamięci Edwarda Strzeleckiego oraz dyskusja nad książką W. Bartoszewskiego i Z. Lewinówny, „Ten jest z ojczyzny mojej. Polacy z pomocą Żydom 1939—1945”. Największe, przekraczające możliwości lokalowe, zainteresowanie towarzyszyło dyskusji nad rolą ostatniego króla — Stanisława Augusta, z głosami: prof. prof. Lorentza, Rostworowskiego i Zahorskiego. Dodatkowym atutem była efektowna sceneria wieczoru w Łazienkowskim Pałacu.

Z warszawskimi wycieczkami łączyła się dyskusja nad „Przewodnikiem po Warszawie”, opracowanym przez Komisję Badań Dawnej Warszawy, zorganizowana w pałacu Krasieńskich, a także dyskusja nad książką A. Zahorskiego „Warszawa w powstaniu kościuszkowskim”, połączona ze zwiedzaniem wystawy kościuszkowskiej w Muzeum Wojska Polskiego i spotkanie w mieszkaniu Andrzeja Struga na temat „Warszawa w twórczości Struga”.

W pierwszym półroczu okresu sprawozdawczego z ożywieniem pracowała Sekcja Historii Powszechnej (przewodniczący mgr J. Sobczak), organizując 7 zebrań. Prowadzone są one w 2 cyklach: Polonia zagraniczna i historia ZSRR.

Sekcja Historii Najnowszej (przewodniczący dr J. Molenda) skupiła swe zainteresowania nad tematami z dziejów II Rzeczypospolitej (6 zebrań); ponadto wspólnie z Sekcją Historii Warszawy zorganizowała dyskusję na temat badań nad historią ruchu socjalistycznego w Polsce, która wzbudziła duże zainteresowanie. W związku z tematyką przygotowywanego Powszechnego Zjazdu Historyków w Lublinie, Sekcja planuje nadal utrzymywanie tematyki II Rzeczypospolitej. W związku z rozbudową środowiska historycznego w Warszawie i powstaniem szeregu ośrodków wyspecjalizowanych, zebrania Sekcji Historii Najnowszej Towarzystwa

Miłośników Historii stanowią wspólną szeroką płaszczyznę społeczno-naukową dla pracowników różnych jednostek, ceną zwłaszcza dla licznych członków o dużych zainteresowaniach i zaangażowaniu osobistym. Towarzystwu i Sekcji zależy na podnoszeniu poziomu tych swobodnych dyskusji.

W działalności innych Sekcji zaobserwować można pewne zahamowanie, wyrażające się spadkiem ilości zebrań.

Zebrań Sekcji Krytycznej (przewodniczący doc. K. Groniowski) są uzależnione od ukazywania się na rynku księgarskim ciekawych prac naukowych adresowanych nie tylko do wąskiego grona specjalistów, ale i do szerokiego grona czytelników: i tych fachowych i spoza środowiska zawodowego. Omawiano m. in. książki B. Zientary, A. Mączaka, I. Ihnatowicza, Z. Landaua, „Historia gospodarcza Polski” i J. Borejszy „Emigracja polska w powstaniu styczniowym”.

Sekcja Historii Wojskowej (przewodniczący ppłk dr L. Ratajczyk) zorganizowała 4 zebrań o różnorodnej tematyce, głównie wiążącej się z II wojną światową.

Sekcja Archiwalna (przewodnicząca dr I. Sułkowska-Kuraś) przeżyła częściowo zeszloroczne trudności skompletowania uczestników przez połączenie swoich zebrań z zebrańmi archiwistów na ich terenie pracy. Zorganizowano 4 zebrań (m. in. z referatem mgr T. Zielińskiej „Problem archiwów prywatnych w niemieckiej literaturze archiwalnej”).

Wiele trudu kosztowało dr J. Ławnika zorganizowanie Sekcji Łączności z Nauczycielami. Sekcja ma ambitne plany zajęcia się sprawą nauczania historii w szkołach różnych typów przez podjęcie dyskusji nad projektem programu nauczania, zapoznania nauczycieli z podobnymi zagadnieniami w innych krajach (Czechosłowacji, Francji itp.). Zorganizowano 3 spotkania dyskusyjne z nauczycielami.

Sekcja Historii Mazowsza (przewodniczący prof. A. Wolff i mgr H. Rutkowski) nie wydobyła się z trudności organizowania zebrań; niewielka grupa historyków zajmuje się problematyką mazowiecką, trudno więc o prelegentów. Zorganizowano 2 zebrań.

Frekwencja na zebrańmi była jak zawsze bardzo różna — najwyższa 160, najniższa — kilkanaście, czy nawet kilka osób. Niektóre Sekcje: Historii Najnowszej, a zwłaszcza Historii Wojskowej mają dość stały komplet uczestników zebrań i dyskutantów. Na trudności w zapewnieniu frekwencji zwracają uwagę i inne towarzystwa i instytucje prowadzące akcję dyskusyjną i odczytową. Wiąże się to z rosnącym obciążeniem czasu pracowników naukowych i także z nasileniem mechanicznych środków przekazu. Towarzystwo nie notuje jeszcze zbyt dużych trudności, choć zjawisko to staje się dość powszechne. Zarząd Towarzystwa w zrozumieniu jego doniosłości prowadził rozmowy i korespondencję z redakcją historyczną programu TV, wysuwając postulat szerszego i bardziej żywego uwzględnienia problematyki historycznej w audycjach telewizyjnych. Pewną formą jego realizacji jest nowa audycja pn. „Dialogi historyczne”, w której biorą udział m. in. aktywni członkowie naszego Towarzystwa.

Komisja Badań Dawnej Warszawy pozostawała nadal w ścisłym kontakcie z Towarzystwem, pracując jako placówka naukowa w oparciu o wyodrębniony budżet, pochodzący z dotacji Wydziału Kultury Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy; zatrudniała 7 pracowników naukowych na pełnych i połowkowych etatach. Komisja rozwijała nadal badania nad rozwojem przestrzennym Warszawy i jej kulturą materialną. Kontynuowano długoplanowe tematy, w różnym stopniu zaawansowane: 1) kamienica warszawska pierwszej połowy XIX w. — kwerenda w aktach hipotecznych, rekonstrukcje rysunkowe 2 wybranych obiektów; 2) ewolucja budownictwa mieszkaniowego w Warszawie Oświecenia — bogata kweren-

da ikonograficzna, zestawienia statystyczne, kartoteka; 3) zespół zabytkowy Augustianów przy ul. Piwnej — bogata kwerenda w archiwach krakowskich oraz kościelnych Lubelszczyzny, studia porównawcze nad twórczością architekta z pierwszej połowy XVIII w. K. Eaya, rekonstrukcje rysunkowe rozbudowy kościoła i klasztoru w w. XIV, XVI, XVII i połowie XVIII w., oraz rekonstrukcje kamienicy K. Baya przy ul. Miodowej; 4) dzieje Pragi warszawskiej — kwerenda archiwalna i ikonograficzna; 5) prace Komisji Brukowej — kończenie kwerendy źródłowej. Ponadto poza planem opracowano 4 tematy: 1) zniszczenia Pragi w końcu XVIII i na początku XIX w.; 2) Komora Wodna na Pradze; 3) dom własny rzeźbiarza warszawskiego z lat Królestwa Kongresowego — J. Mantzla przy ul. Chłodnej 19; 4) z badań nad rzeźbą warszawską ca 1720 r. Zostały one złożone do „Księgi Jubileuszowej prof. St. Herbsta. Dział archeologiczny pracował nad przygotowaniem 1 zeszytu „Źródeł do kultury materialnej Warszawy XIV — XIX w.”, przygotowując wstępne opracowanie graficzne 4 stanowisk oraz kontynuował prace nad zabytkami szklanymi i skórzanymi. Podsumowano wyniki badań terenowych na Pradze, prowadzonych w 1966 r. Złożono również do druku artykuł S. Ciepieli, „Zabytki szklane ze stanowiska przy kościele bernardynów w Warszawie”.

Ukazały się następujące publikacje będące wynikami prac Komisji: J. Rutkowska, „Brama Krakowska w Warszawie”, „Biuletyn Historii Sztuki” 1967, nr 3; H. Szwankowska, „Baszta Mostowa”, „Stolica” 1967, nr 32; S. Ciepiela, „Szkłane wyroby w Polsce w późnym średniowieczu”, „Szkło i Ceramika” 1967, nr 7 oraz J. Rutkowska, R. Zdziarska, „Zbiory Komisji Badań Dawnej Warszawy” w: „Katalogu pomiarów architektonicznych”, Warszawa 1967.

W ramach wydawnictw Towarzystwa Miłośników Historii ukazały się 4 numery „Przeglądu Historycznego” o objętości 71,5 ark. wyd. Druk. pracy B. Sobola, „Sejm i sejmiki ziemskie na Mazowszu księżęcym” został ukończony. Towarzystwo nadal starało się o uzyskanie funduszków na kontynuowanie wydawnictwa Biblioteka im. T. Korzona. W dalszym ciągu prowadzono prace programów i przygotowawcze nad uruchomieniem Biblioteki Wiedzy o Warszawie (red. M. Drodowski) w oparciu o porozumienie z Państwowym Instytutem Wydawniczym i Wydziałem Kultury Prezydium Rady Narodowej m. st. Warszawy. Zawarto dalsze umowy z autorami; niestety wpływ maszynopisów uległ opóźnieniu. W przygotowaniu autorskim w roku bieżącym znajduje się 5 popularnych monografii.

Towarzystwo nawiązało współpracę z Towarzystwem Przyjaciół Warszawy, która rozpoczęła się wspólnym organizowaniem dorocznych konferencji poświęconych podsumowaniu badań nad stolicą oraz przygotowaniu wyróżnień wartościowych warszawianów.

Hanna Szwankowska